

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

Уметноста и лицата со попреченост –
дигитална соработка за инклузија
во време на пандемија

Автори: Роџер Шмитхен, Маттиас Пиел, Пол Литтински, Вероника Патаки, Штефани Тржечински, Аника Хирсекор, Ивет Миток-Палфави, Александра Стојановска.

Уредник: Пол Литтински
Дата: 17.01.2023

The sole responsibility of this publication lies with the author. The European Union is not responsible for any use that may be made of the information contained therein.

Creative Commons Copyright, 2021, Attribution-ShareAlike 4.0 International Licence, BY-SA. You are free to share, and adapt this material under the terms of the authors' Creative Commons Licence.

Содржина

1. Вовед.....	4
1.2 Инклузија и правата на лицата со попреченост.....	5
1.3 Општ опис на состојбата на работниот пазар во креативните индустрии, уметноста и култура за време на пандемијата во Европа	6
2. Учење и советување	9
2.1 Анализа на добри практики од постоечки едукативни проекти и методи за лица со попречености во доменот на културата и уметностите.....	9
2.2. Вклучување на врснички групи.....	11
2.3 Дефиниција и главни цели на обуката на лицата со попреченост во уметноста и културата воопшто и како концепт за комбинирано учење/тренинг курс, имплементација на таква структура во различни форми во земјите учеснички	12
3. Уметноста, културата и креативните индустрии за време и по пандемијата	16
3.1. Адаптација на Моделот за праведно учество (FairShares) во креативните индустрии.....	16
3.2 Инклузија и вклучување на сегрегирани групи.....	17
4. Маркетинг план.....	20
4.1. Дефиниција и создавање на маркетинг продукти и услуги	20
4.2. Маркетинг стратегија	21
5. Извештај за научените лекции и практики	22
5.1 Организација и структура	22
5.2 Научени лекции	23
6. Примена и популаризација.....	26
6.1. Интернационалната размена и пристап - придобивки; меѓукултурна соработка; испитување на меѓукултурните разлики и сличности.....	26
6.2 Комбинирано транснационално учење и споделување искуства.....	27
6.3 Родот и стратегијата за пристапност	28

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

1. ВОВЕД

1. Вовед

Името на проектот ARTcoWORKers значи: „Уметноста и лицата со попреченост - дигитална соработка за инклузија во време на пандемија“.

Оваа кратка верзија на методологијата дава теоретска позадина за тоа како проектот ARTcoWORKers го олеснува еднаквото вклучување на лицата со попреченост и уметниците како експерти, во нивните најдобри интереси за време на пандемија. За повеќе информации прочитајте ја целосната верзија на Методологијата (достапна само на англиски јазик).

Пет партнери од 4 европски земји, Германија, Унгарија, Северна Македонија и Холандија, работеа заедно на развивање и имплементирање на оваа методологија. Предводени од германскиот партнер, VSBI, партнерите ги идентификуваа потребите за обука, можностите и барањата за развој и успешна имплементација на тренинг курсот за уметници/културни работници и лица со попречености, со цел промовирање на нивната креативност и вештини, како и подигање на свеста и едукација за социјалната инклузија, потоа правата на лицата со попречености, борејќи се со изолацијата и осаменоста за време на пандемијата.

Многу луѓе со попречености беа заглавени дома за време на првите бранови на пандемијата, или уште полошо, во институции за згрижување на лица со попреченост, понекогаш практично изолирани и затворени со месеци, кршејќи ги нивните права на самоопределување. Ова доведе до страв, депресија и чекор на назад во времето на институционална грижа и надворешна контрола.

Уметниците пак од друга страна беа практично хендикепирани од вршењето на својата професија, иако тие можеа да влезат во своите театри, публиката не можеше. Ова особено претставуваше закана за независните уметници и постоењето на помалите театри, па и тие беа засегнати со страв и депресија.

Скратената „ARTcoWORKers“ методологија е развиен метод и програма за обука, во која уметниците и лицата со попреченост заеднички се справуваат со овие стравови, на еден инклузивен и креативен начин специфичен за нивните ситуации, кршењето на правата, нивните желби и надежи за подигање на свеста, за време а и по пандемијата. Анексите со различни работни документи, извештаи и резултати од прашалниците се достапни само во целосната англиска верзија.

Со почит, тимот на ARTcoWORKers.

1.2 Инклузија и правата на лицата со попреченост

Инклузијата е поим кој добива сè поголемо значење во последниве години, и тоа во различни области, како што се образованието, бизнисот и социјалната политика. Се однесува на праксата на создавање добредојдена и безбедна средина која ја прифаќа и вреднува различноста во сите нејзини облици, вклучувајќи возраст, пол, етничка припадност, раса, религија, сексуалност, способност и социо-економски статус. Инклузијата се стреми да промовира култура која ги почитува и слави разликите, а истовремено ги препознава и решава системските бариери кои ги спречуваат маргинализираните поединци и групи целосно да учествуваат во општеството.

Инклузијата е пракса на создавање средина во која секој се чувствува ценет, почитуван и поддржан, без оглед на неговите разлики со другите луѓе. Тоа е процес на препознавање и прифаќање на различноста и градење чувство на припадност за сите членови на група, организација или заедница. Инклузијата вклучува создавање култура на еднаквост и социјална правда која промовира еднаквост и правичност за сите поединци, без оглед на нивното потекло, идентитет или способност.

Постојат неколку клучни принципи на инклузија. Првиот принцип е почитување на различностите. Ова вклучува препознавање и вреднување на разликите што постојат меѓу луѓето, вклучувајќи ги разликите во расната и етничката припадност, полот, сексуалната ориентација, возраста, способноста и социо-економскиот статус. Вториот принцип е еднаквост на можности. Ова вклучува обезбедување простор за секој да има еднаква можност за целосно учество во сите пори на општеството, без оглед на нивното потекло или идентитет. Третиот принцип е социјалната правда. Ова вклучува промовирање на правичност во сите области на општеството, вклучувајќи го образованието, вработувањето и правосудниот систем.

Но, инклузијата не е само морален императив, таа е и законско барање. Многу земји имаат закони кои ги штитат правата на лицата со попреченост, жените, етничките и расните малцинства, како и другите маргинализирани групи. Овие закони бараат јавните институции и приватните организации да преземат чекори за да секому обезбедат еднаква можност за целосно учество во сите аспекти на општеството. И покрај нејзината важност, а исто така и законските барања, постигнувањето инклузија може да биде предизвик и има многу бариери коишто треба да се надминат.

Овие бариери може да бидат структурни, како што се дискриминација, пристрасност или системски нееднаквости, или пак може да бидат ставови, како што се стереотипите или несвесните предрасуди. Надминувањето на овие бариери бара постојан напор од поединци, организации и креатори на политики, како и подготвеност да се слуша, да се научи и да се работи заеднички преку различни перспективи и искуства.

Како заклучок, вклучувањето е основен принцип кој промовира правичност, еднаквост и социјална правда. Станува збор за создавање средина во која секој ќе се чувствува ценет, почитуван и поддржан, без оглед на разликите. Вклучувањето не е само морален императив; тоа е и законско барање. Потребен е напор и посветеност од сите членови на општеството за да се создаде култура која ја прифаќа различноста и негува чувство на припадност за сите поединци.

1.3 Општ опис на состојбата на работниот пазар во креативните индустрии, уметноста и култура за време на пандемијата во Европа

СОВИД-19 веќе имаше драматичен ефект врз културниот и креативниот сектор, поради откажување на ангажмани и настапи, затворање на места, изложби и фестивали што резултираше со катастрофални економски, социјални, културни и човечки последици. Пандемијата ги откри, на многу интензивен начин, и внатрешните вредности но и ранливоста на културниот сектор.

Кога пандемијата стана сурова реалност, колку ли време помина пред граѓаните да почнат да размислуваат за уметност и да почувствуваат потреба од конзумирање на истата? Кога првпат отидовте во театар, на концерт или во кино по преземањето на мерките за социјално дистанцирање? Кој беше виновен, театарот кој мораше да ги распушти ансамблите и да го затвори репертоарот или пак публиката која никогаш не се осмели да праша кога повторно ќе биде отворен театарот?

Најголем проблем за уметниците беше немањето можности за јавни настапи. Како резултат на тоа, тие изгубија значителен прилив на приходи или пак во целост ја изгубија својата публика. На пример, во Унгарија, уметниците и јавноста релативно брзо се навикнаа на онлајн настани. Но, сепак, подоцна публиката можеби ќе биде разгалена и тешко ќе се врати на настани со лично присуство.

Наредбите за вакцинација во повеќето земји на ЕУ беа исти, уметниците не беа идентификувани како приоритетна група и се вакцинираа според нивната

возрасна група. Во Северна Македонија ниту на лицата со посебни потреби не им се даваше приоритет, бидејќи нивната здравствена состојба не се сметаше за хронична.

Да се каже дека ситуацијата пред и за време на епидемијата за културните работници со инвалидитет не е значително различна, укажува на фактот дека воопшто и немало некоја стабилна структура, без разлика дали имало пандемија или не. Евидентна е огромна потреба од имплементација и поддршка на инклузивни уметнички проекти, информирање на јавноста за лицата со попречености и пристапност во цела Европа.

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

2. УЧЕЊЕ И СОВЕТУВАЊЕ

2. Учење и советување

2.1 Анализа на добри практики од постоечки едукативни проекти и методи за лица со попречености во доменот на културата и уметностите.

Собраните „добри практики“ солидно ги претставуваат карактеристиките на проектот “ArtcoWORKers”, поврзани со врсничко советување и соработка, како и обуки за уметноста и културата воопшто. Секој партнер претстави три „најдобри практики“ од својата земја со анализа на постоечките методи за обука на лицата со попреченост во уметноста и културните активности. Беа користени едноставни и конзистентни описи врз основа на следните категории: врсничко советување, обука за уметност и култура со вклучување на лица со попреченост, уметничка и културна соработка со лица со попреченост, инклузивни алатки за е-учење и други.

Главните активности на претставените проекти се фокусираат на луѓето на маргините на општеството. Сите активности придонесуваат за споделување знаење онлајн и/или офлајн и им овозможуваат на сите да се забавуваат. Во нив, вклученоста претставува и алатка и цел. Освен тоа, главната цел е социјална сензибилизација и градење на поотворена и инклузивна заедница. Оттука целна група е целото општество. Сите практики ефективно ја вклучуваат лекцијата дека лицата со попреченост се еднакви членови на општеството.

Ова се постигнува преку дијалози лице-в-лице и заеднички акции кои исто така помагаат да се изградат мрежи и да се поврзат активисти, интелектуалци, уметници, граѓани и институции. Релевантноста на овие практики е слична меѓу земјите: да им се даде нова мотивација на луѓето да ги надминат различните бариери. Коментарите и моделите за поддршка се многу релевантни за обуката, како од аспект на предизвици со учењето, но и од аспект на социјална интеграција. Поврзувањето на уметници, со лицата со попречености и публиката, но и канењето познати личности како учесници за време на проектот, може да им помогне на лицата со попречености да го приближат разговорот за инклузија до членовите на општеството.

Собраните добри практики се во насока на карактеристиките и на проектот ArtcoWORKers, поврзани со врсничко советување, соработка и обука за

уметноста и култура. Секој партнер донесе три „најдобри практики“ од нивните земји со анализа на постоечките обуки и методи за обука за лицата со попреченост во уметноста и културните активности. Се користат едноставни и конзистентни описи врз основа на следните категории: врсничко советување, обука за уметност и култура со лица со попреченост, уметничка и културна соработка со лица со попреченост, инклузивни алатки за е-учење и друго..

Одржливоста најмногу се појавува во проекти, каде што учесниците можат да најдат нови сили и можни начини да ја надминат својата борба. Со помош на нивните врсници, тие можат да научат и да разберат дека не се сами, дека можат да си помагаат едни на други, притоа формирајќи дури и пријателства.

Освен тоа, уметниците не се лица со попречености можат да искушат како е да се работи заедно со уметници со попречености, а останатите учесници пак можат да видат друг свет. Ова е претставено на пример со унгарскиот “Ден на туризмот без бариери” каде што големиот број волонтери и следбеници, коментарите и објавениот печат покажуваат дека целта е добро постигната.

Што се однесува до категориите на добри практики кои се важни за тековниот проект, вреди да се спомене дека врсничкото советување ја пренесува пораката дека заедно сме посилни. Заедничкото искуство придонесува за поголема стабилност на умот.

Во оваа категорија може да се спомене и унгарската куќа Mecsek-Mill-and-Workshop. Во 2020 година беше изведена инклузивна претстава со тема долготрајно институционално затворање и оттука целосна изолација на лицата со посебни потреби под Ковид. Овие претстави се во режија на лица без попречености, а исто така и актери аматери - лица со попречености.

Холандскиот танцов фестивал и Stopgap Dance Company имаат бесплатен онлајн курс за обука на наставници кој припаѓа на категоријата „уметнички и културен тренинг со лица со посебни потреби“. Тие создаваат еднакви можности за уметниците со посебни потреби и со тоа развиваат поразновидна и попристапна танцова сцена.

Германскиот проект Zurück ins Leben! (Враќање во животот!) е поврзан со истата категорија. Со различни уметнички работилници и врснички активности дава нова цел секому кој е исклучен преку уметничкото изразување и на тој начин помага да се развие сопствената креативност и самопочит.

Неколку од пријавените проекти претставуваат и алатки за е-учење. Нашата моментална цел со проектот ARTcoWORKers е да создадеме комбинирана содржина за учење и „инклузивни алатки за е-учење“. Што се однесува до

комбинираното учење, треба да се обрне внимание на фактот дека платформата за е-учење треба да содржи многу достапни корисни знаења и треба да овозможи онлајн дијалог и присуство на фасилитатор за учење. Врз основа на досегашниот фидбек, овој систем во многу случаи сè уште не е целосно развиен.

Учењето со конструктивизам, кооперативното учење и врсничкото учење треба да бидат силата на обуката. Собраните најдобри практики јасно покажуваат дека има потреба од соработка за ефективно да се учи еден од друг. Според стекнатото искуство секоја можност треба да се искористи за добивање мрежи, поддршка и соработка со други организации. Важно е да се работи заедно со партнери од инклузивниот културен сектор кои ја претставуваат различноста на општеството. Ова нека е совет, доколку наставната програма вклучува развивање на културната компетентност.

Уличниот магазин „Лице в лице“ кој го промовира моделот на социјално претприемништво е добар пример од Македонија. Холандската онлајн инклузивна мапа која ги прикажува активностите и културните понуди во Холандија во областа на инклузивни изведувачки уметности, исто така, може да помогне во поврзувањето на засегнатите страни и волонтерите. Присуството на интернет е клучно за одржливоста на проектите. Освен тоа, треба да се организираат заеднички настани за лицата со и без попречености. Поврзувањето на уметниците, лицата со попреченост и публиката може да доведе до нови предизвици и нови искуства за секого.

2.2. Вклучување на врснички групи

Вклучувањето на врсничките групи во проектот е од суштинско значење. Целта е да се поврзат уметноста и попреченостите, но има и многу талентирани уметници со попречености кои доаѓаат од земјите учесници во проектот. За време на проектот, важно е да се избере форма на уметност со која може да се поврзе со најмногу видови на попречености и на најмногу начини. Заедничка одлука на лицата со попреченост, кои беа вклучени во почетната фаза на проектот, беше да го изберат театарот на сенки, каде преку еден поедноставен начин може да се приклучат сите лица со попречености.

Проектот кој се занимава со лицата со попречености не може да се смета за релевантен ако не е оформен, развиен и постигнат конечен заклучок заедно со лицата со попреченост. Во овој проект, вклучувањето беше од огромно значење, т.е. ниту една можна група со попреченост не треба да биде изоставена од можноста да учествува. Сето ова е можно само со вклучување на лицата со

попреченост од самиот почеток на проектот, кои пак придонесуваат за успехот на проектот со своите идеи, или подоцна како фокус групи.

За време на развојот на проектот, важно е вклучените лица со попреченост да можат меѓусебно да си го помагаат во учеството. Поставете пример во рамките на проектот и за време на дисеминацијата надвор од проектот за поврзување на лицата со попречености како врсничка група со уметноста. Кои се ефектите и резултатите од поврзувањето со уметноста како лице со попреченост, какви резултати може да се постигнат, какви се можностите за развој.

2.3 Дефиниција и главни цели на обуката на лицата со попреченост во уметноста и културата воопшто и како концепт за комбинирано учење/тренинг курс, имплементација на таква структура во различни форми во земјите учеснички

ДЕФИНИЦИЈА

Музиката, танцот, визуелната уметност, драмата или театарот имаат силна терапевтска вредност за лицата со попреченост, ја подобруваат моторната и когнитивната функција, како и квалитетот на животот. Придонесуваат за целокупната благосостојба и ја зголемуваат самовербата. Сите овие аспекти се уште поважни во време на пандемија, кога социјалното дистанцирање и недостатокот на физички контакти резултираа со изолација и депресија.

Лицата со попречености во секој случај не се ограничени само да бидат пасивни гледачи и консументи на уметноста и културата, напротив тие имаат право, слобода, капацитет и волја да создаваат и творат за широка публика. Да се биде уметник подразбира да се биде многу чувствителен, да се има силна имагинација и да се најдат начини за пренесување пораки преку уметнички форми, а тоа нема никаква врска со тоа дали е присутна или отсутна некоја попреченост.

Уметниците и културните работници сè уште се борат да закрепнат од големиот пресврт со пандемијата, секторот можеби се соочи со сериозен одлив на таленти и за жал не станува поотворен за маргинализираните групи. Предизвик е да се очекува културата и уметноста да напредуваат и да понудат решенија за економски и социјален развој без да се предложат некои новитети.

Создавањето обука која ќе ги едуцира лицата со попреченост дека уметноста и културата се многу достапна кариера, е многу значаен чекор кој придонесува кон

вклучување и пристап до еднакви можности во сите сегменти на современото живеење. Ваквата обука не само што ќе ги опреми да бараат еднакви права и општо самоопределување, туку и ќе им помогне да ги надминат ограничувањата на пандемијата. Обуката е планирана и спроведена од меѓународен конзорциум од партнери со различно потекло во областа на инклузијата и културните индустрии, овозможувајќи прекугранична и меѓусекторска соработка и уверувајќи дека европските вредности и заложби се усогласени со агендата. Соработката помеѓу организациите кои нудат обуки, уметничките индустрии и културата ќе доведе до зајакнување на креативноста во неформалното и формалното образование. Во двата сектора се создаваат нови вештини и компетенции.

ГЛАВНИ ЦЕЛИ

Обуката ги има следните цели:

1. Да го зајакне пристапот до културата за лицата со попреченост, давајќи им алатки, вештини, знаења и начин на размислување со цел да станат активни учесници на уметничката сцена.
2. Да понуди безбеден простор за размена на различни мислења, искуства на тема застапеноста на попреченостите во уметноста и културата меѓу учесниците од различни земји.
3. Да ги менторира, обучува и поддржи учесниците самите тие да станат мултипликатори, притоа зголемувајќи го влијанието на проектот во целост.
4. Да создаде прилагодена наставна програма за обуката, да ја следи нејзината имплементација и истата ја оптимизира врз основа на наодите и резултатите од евалуацијата.
5. Да понуди простор за креативно истражување и уметничко изразување во инклузивна средина.
6. Да ја подигне самосвеста, мотивацијата и значајно да ја зголеми мрежата на истомисленици меѓу лицата со попреченост и уметниците.
7. Да придонесе за создавање нови вештини кај поединците и организациите во уметноста и културата, доживотното учење и попреченостите.

Со сигурност можеме да констатираме дека актуелната револуција на методите и дигиталните алатки во комбинираниот учење е инспирирана од ефектите предизвикани од пандемијата. Еден од главните приоритети беше како да се вратиме и да останеме на вистинскиот пат со образовните програми за време на социјално дистанцирање и изолација. Дали ние како општество успеавме да се справиме со предизвик од толку големи размери, останува да одлучи иднината.

Но, она што се случува овде и сега, во Европа за време и брзо по пандемијата е прашањето за вклучување на лицата со посебни потреби во тие процеси.

Комбинираното учење е веројатно најудобниот концепт за лицата со попреченост да нурнат во светот на уметноста и културата.

- Обезбедува простор за практикување на различни методи и алатки, осигурувајќи дека сечии потреби се задоволуваат на соодветен начин. Комбинира наставни методи на формалното образование со неформални методи, во форма на суштествени активности. Методот да се учи правејќи, му дава на учесникот целосен увид на вистинските професионални предизвици, му нуди осет за тајминг кога нештото треба да се направи. Така се постигнува похармоничен ефект на учење, каде што секој учесник може да ја приближи задачата до најдоброто од неговите уникатни способности. Она што според секојдневните општествени норми изгледа дека тој учесник го прави инвалид, сега станува негово средство за изразување во поинаква форма.
- Комбинацијата од активности во живо и онлајн овозможува одредена слобода во ритамот на учење, содржината се прикажува на многу повеќе различни начини, така што сите стилови на учење се подеднакво опфатени. Онлајн активностите, особено за време на пандемијата, станаа најбезбедниот начин за комуникација и интеракција со врсниците. Затоа, слободно може да констатираме дека дигиталните алатки што се користат во комбинираното учење стимулираат социјална инклузија, самопретставување во онлајн просторот и им даваат глас на потивките. Учењето на далечина, исто така, го проширува пристапот до глобалните можности, како и нуди повеќе простор за зголемена мобилност на лицата со попреченост и посилено вмрежување со нивните врсници ширум светот.
- Комбинираното учење нуди простор за меѓусекторска и прекугранична соработка. Ова е од огромно значење за организациите кои работат на двете полиња бидејќи темите што би ги опфатила ваквата обука секако не се едноставни, во најмала рака.
- По дефиниција, комбинираните концепти за учење се прилагодени за специфичните потреби на публиката и нудат поголема сопственост и признание за резултатите постигнати од учесниците. Исто така, овозможуваат запознавање со материјалот во индивидуално темпо. Временската рамка е попродолжена и нуди доволно простор за повторување и рефлексija, пишување дневници за учење, спроведување дополнителни истражувања и нуркање подлабоко во некои специфични области на интерес.

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

**3. УМЕТНОСТА, КУЛТУРАТА И КРЕАТИВНИТЕ
ИНДУСТРИИ ЗА ВРЕМЕ И ПО ПАНДЕМИЈАТА**

3. Уметноста, културата и креативните индустрии за време и по пандемијата

3.1. Адаптација на Моделот за праведно учество (FairShares) во креативните индустрии

Вредности и принципи: опис и елаборација на етичките вредности и принципи во проектот.

Моделот за праведно учество

Моделот за праведно учество нуди единствен пристап на повеќе засегнати страни преку неговата интеграција на претприемачи (основачи), производители (работен труд), потрошувачи (корисници) и финансиски поддржувачи (инвеститори) кои користат лиценци за управување со интелектуалната сопственост на членовите, како и со реализацијата на една идеја. Моделот овозможува да (ре)дизајнирате компании, задруги, здруженија и партнерства за целосно да ги препознаете и наградувате основачите на претпријатијата, членовите на работната сила и корисниците/клиентите, како и инвеститорите. Со тоа, препознавате дека богатството го создаваат оние кои инвестираат во вашата идеја користејќи го сопственоите природни, човечки, социјални, интелектуални, производствени и финансиско капацитети. Координирањето на овие капацитети создава важни можности за подобрување на човечките вештини и способности кои градат односи во кои луѓето можат да генерираат и споделуваат идеи за да го катализираат создавањето на стоки и услуги кои ги задоволуваат човечките, општествените и еколошките потреби.

Кои се принципите на Моделот за праведно учество

Моделот сака да сака да ги инкубира жариштата применувајќи ги принципите на еднаква соработка помеѓу членовите на основачот, трудот, корисникот и инвеститорот. Притоа, иницијативите ориентирани кон клиентите се поврзани со целите за одржлив развој од една страна и социјалната вклученост од друга страна. Граѓаните можат да работат заедно со експерти за да иницираат и организираат социјални иновации и социјални претпријатија кои имаат за цел да се справат со проблемите во нивните работни и животни средини.

Клучни за овој процес во рамките на моделот се пет вредности и принципи (споделување на ресурсите, социјална цел, социјалдемократска сопственост,

етички преглед на производството и понудените услуги, и етички преглед на малопродажбата и потрошувачката).

Овој е фасилитиран од учебниот метод на овој модел, како и алатката за планирање. Идеално, локалните дискусии и размислувања, како и конечните одговори и/или процедури кои произлегуваат од нив, може да се документираат. Во целост, ова е местото каде што платформата на моделот, заедно со методот влегуваат во игра, со цел градење на сопствена работна анализа која има за цел да ги разработи начините на управување со претпријатието вклучувајќи ги и вашите засегнати страни.

Адаптации на Моделот за праведно учество за уметнички и културни организации

Целта на моделот, кој им дава еднаков и донекаде демократски глас на сите засегнати страни и ги пренасочува кон станување акционери, по дефиниција е доста слично со уметноста и нејзините основни принципи. Додека во моделот за праведно учество, влогот на секоја страна е прилично прецизен и дефинитивен, во уметноста тоа може да претставува предизвик, но и не е невозможно. Ако ги земете предвид сите предуслови за да се одвива уметноста, да биде присутна во која било форма, тогаш да, дефинитивно можеме да го примениме моделот со некои прилагодувања и модификации.

Многу е важно кој е интересот за да се направи тоа. Давањето до некаде еднаков глас и овозможувањето тенденциозно учество на сите чинители во уметноста, може да значи револуција во начинот на работа на некои културни организации. Тие би станале далеку посвесни за потребите на нивните резидентни уметници но и за потребите на публиката.

3.2 Инклузија и вклучување на сегрегирани групи

Инклузијата треба да биде еден од главните елементи на проектот и главната порака до општеството.

Целта не е да се создаде сегрегирани културен сегмент за лицата со попреченост.

Од една страна, лицата со попреченост сакаат на ист начин да учествуваат во општиот културен живот. Од друга страна, работоспособното општество ги разбира потребите на лицата со посебни потреби кога тие заедно учествуваат во општествениот живот, вклучително и во културниот живот.

Важно е да се истакне дека лицата со попреченост најдобро ги познаваат своите интереси. Така, нивното подеднакво вклучување е од суштинско значење.

Во секој случај, консултирајте се со засегнатата целна група и побарајте од нив да испробаат разни предлози и решенија!

Заедничката евалуација со учесниците на секој настан, подобрувањето и развојот врз основа на тоа не смее да се изостави.

Примерок на прашалник за организација на инклузивни настани:

<https://docs.google.com/forms/d/e/1FAIpQLSc5SLeC2MI1ZIrB2vTfJBUsCmwgcBuKqGjgJvHYHMxFWw6ffw/viewform>

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

4. МАРКЕТИНГ ПЛАН

4. Маркетинг план

4.1. Дефиниција и создавање на маркетинг продукти и услуги

Идентификација на проектните целни групи:
директни:

- лица со попреченост
- уметници со попреченост
- уметници
- соработници

индиректни

- општата јавност
- интернационалната публика
- медиумите
- донесувачи на одлуки
- засегнати страни кои се мултипликатори
- поддржувачи

Можностите и потребите на секоја целна група во однос на проектот:

За лицата со попреченост ова е можност да се спроведат корисни активности и да се вклучат во општествените процеси. Видливоста е на прво место. Затоа и маркетингот треба да делува во оваа насока, што повеќе да ги вклучи во комуникацијата, давајќи им што поголем простор за учество.

За уметниците со посебни потреби покрај видливоста имаат и огромна можност за нови соработки. Затоа, задачата на маркетингот е исто така да биде врска помеѓу работодавците и вработените на пазарот на уметност.

За уметниците, маркетингот треба да покаже нов свет. Досега не се мислеше на лицата со попреченост како на целна група која треба да биде вклучена. Тие треба да бидат свесни за општеството со посебни потреби, и како публика но и како создавачи на уметност.

Ко-партнери се други организации за попреченост, невладини организации и јавни организации. Секој кој може да се поврзе со темата “уметноста и попреченостите”. Овде задачата на маркетингот е да ја подигне свеста и да обезбеди информации на што е можно повеќе канали.

Индиректно мора да го информираме целото општество. Нашата главна задача овде е да покажеме нешто на што луѓето досега не размислувале. Новитетот е

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

5. ИЗВЕШТАЈ ЗА НАУЧЕНИТЕ ЛЕКЦИИ И ПРАКСИ

5. Извештај за научените лекции и практики

5.1 Организација и структура

Распоред на програмата за обука

Програмата за обука е дизајнирана имајќи ја предвид специфичната динамика и просторот. Нејзиното времетраење, содржина и задачи создаваат збир на очекувани резултати, кои можат да се следат и измерат. Меѓутоа, кога креирате инклузивна обука во која има креативни резултати, може да ви помогне да бидете пофлуидни во процесот на планирање. Постои една заблуда дека токму поради фактот што лицата со попреченост имаат различни потреби, програмата за обука за нив треба да понуди стабилна структура. Да, но онаму до каде се чувствуваат безбедно да истражуваат, секој во своето темпо.

Затоа, програма за обука од 7 последователни дена можеби не е стандардниот избор. Курсот за обука ARTcoWORKers се состои од 7 модули кои можат да се приспособат во различни временски рамки. На пример, наставната програма која планира неделни состаноци од 3-4 часа овозможува простор за “дишење” на програмата, учењето да “слегне” и во меѓувреме да се изработат некои домашни задачи. Исто така дава и простор за понатамошно истражување што треба да го спроведат учесниците со нивно темпо и време, бидејќи некоја неолесната самостојна работа најверојатно ќе го зголеми нивото на интерес и активно учество во некои специфични модули. И на крај, ја овозможува потребата за вмрежување и градење тим надвор од „програмските“ часови, создавајќи група на поврзани и мотивирани учесници, спремни да дадат сè од себе.

Селекција на учесниците

Мудротото избирање на вашата целна публика бара внимание уште при креирањето на проектот. Нивната достапност се менува, нивните работни места ги прават критички членови на тимот, нивниот интерес и мотивација за учество варира или едноставно не се идентификуваат со целите на вашата обука. Вклучувањето на вашата целна публика во креирањето на проектот, како што е формирањето фокус група или имањето јавен говорник, може да биде паметен чекор што треба да се направи, но имајте на ум дека ова гради голема доверба, а со довербата доаѓаат и повисоки одговорности.

Клучното прашање е како да знаете дали некоја личност ќе биде соодветен учесник или не? Вашиот пристап може да варира од креирање формулар за апликација, избирање врз основа на интуиција, сè до спроведување на индивидуални интервјуа. Без разлика на пристапот што го преземате, имајте ги предвид следниве совети кога мобилизирате инклузивна публика за креативна обука:

- Не ви треба соба полна со одлични учесници. Вашата група треба да се чувствува природно избрана, разновидна во однос на претходното знаење и искуства на сите нивоа. Погрижете се да не избирате потенцијални лидери, туку и следбеници!
- Во зависност од видот на попреченостите со кои сакате да работите, погрижете се да создадете група која органски би си ги надополнувала предностите и слабостите едни со други.
- Не обезбедувајте мнозинство во вашата група, или избирате неколку веќе постоечки мали тимови, или избирате поединци, каде што никој не се познава. Ова ќе ги диктира игрите за загревање што ќе ги фасилитирате, примерите на кои ќе се осврнете на обуката и на крајот, ефектот на мултипликација којшто можете да го постигнете.
- Кога ги избирате, размислете за опциите за групна работа, врз основа на кои критериуми би ги правеле групните поделби.

5.2 Научени лекции

Обуката ARTcoWORKers, која се фокусираше на вклучување на лицата со попреченост и уметници преку театарот на сенки, обезбеди уникатни пронајдоци и заклучоци во контекст на пандемијата со COVID-19. Еве некои од клучните лекции научени од обуката во овој предизвикувачки период:

1. Отпорност и снаодливост: Обуката ја нагласи издржливоста и снаодливоста на лицата со попреченост и уметниците. Учесниците се прилагодија на ограничувањата на пандемијата со изнаоѓање иновативни решенија и искористување на достапните ресурси. Тие истражуваа нови техники, експериментираа со различни материјали и креативно ги адаптираа своите изведби за да одговараат на виртуелниот медиум, покажувајќи ја нивната способност да ги надминат предизвиците и да продолжат да ги следат своите уметнички страсти.

2. Емоционална поддршка и благосостојба: Обуката ја нагласи важноста од обезбедување емоционална поддршка и промовирање на благосостојбата во време на зголемен стрес и неизвесност. Учесниците со попреченост и уметниците најдоа поддршка и утеха во креативниот процес и опкружувањето за соработка. Ангажирањето во театарот на сенки понуди излез за самоизразување, емоционално ослободување и чувство за цел, придонесувајќи за целокупната ментална благосостојба за време на пандемијата.

3. Важноста на заедницата и поврзувањето: Обуката ја истакна виталната улога на заедницата и поврзаноста во време на криза. Учесниците со попреченост и уметниците формираа заедница со поддршка и разбирање, нудејќи охрабрување, конструктивен фидбек и чувство на припадност. Обуката поттикна колаборативна средина каде што учесниците можеа да се потпрат еден на друг за емоционална поддршка и инспирација, зајакнувајќи го значењето на човечката поврзаност во време на предизвикувачки околности.

Како заклучок, обуката за ARTcoWORKers ја покажа издржливоста, приспособливоста и снаодливоста на учесниците. Ја покажа трансформативната моќ на технологијата во олеснување на уметничката соработка и проширување на пристапноста. Обуката ја истакна важноста на емоционалната поддршка, заедницата и поврзаноста во промовирањето на благосостојбата во време на криза. На крајот, го истакна непоколебливиот дух и креативноста на поединците со попреченост и уметниците, докажувајќи дека на уметноста и требате такви какви што сте.

ARTcoWORKers

Методологија

скратена
верзија

6. ПРИМЕНА И ПОПУЛАРИЗАЦИЈА

6. Примена и популаризација

6.1. Интернационалната размена и пристап - придобивки; меѓукултурна соработка; испитување на меѓукултурните разлики и сличности

Придобивки:

- Големата применливост на проектот е што уметноста е присутна и достапна во сите земји.
- Уметноста е лесен начин за самоизразување пред широка публика
- Преку уметноста е овозможена инклузија, но и презентирање на проблемите на лесно прифатлив начин.
- Уметничката индустрија истражува нова област за себе: лицата со попречености. Овие исклучително чувствителни луѓе внесуваат нова боја во уметноста, отворајќи нови видови на соработки.

Интеркултурна соработка:

- Проблемите се слични во сите земји: третирање на лицата со попреченост како сегрегирана група и нивно тешко вклучување во општеството. Ранливоста на уметничката индустрија, бидејќи е многу чувствителна на какви било промени, при што ја губи публиката. Откривањето на нови начини за поврзување на овие две области може да донесе значителен напредок во сите земји.
- Нема потреба од јазик во многу области на уметноста, па секаде е подеднакво разбирлив, може да се користи неговото значење.
- Уметноста може да допре до многу широк опсег на публика и учесници.
- Многу важна предност на проектот е тоа што нè подготвува за социјални ситуации со кои не сме се соочиле досега. Продолжената состојба со епидемијата, отуѓеноста и затворањето на луѓето мораа да отворат нови патишта, открија нови внатрешни вредности. Излегува дека уметноста е

она што може да се искористи за да се допре до веќе сегрегирани групи, и не само во време на пандемија.

Разгледување на меѓукултурните разлики и сличности:

- Разликите може да се користат за развој на локални посебни потреби (локални уметности, локален јазик).
- Сличностите уште повеќе ги зближуваат различните земји, така што проектот може да продолжи да се развива во насока за која не можеме да судиме во овој момент.
- Лесно е и да се работи со проектните партнери, токму поради овие сличности во сите земји.
- Затоа, можеме да спроведеме широк спектар на партнерства и креативна работа во добра атмосфера во проектот. Ова го навестува опстанокот како и понатамошниот развој на проектот.

6.2 Комбинирано транснационално учење и споделување искуства

Целта на комбинираната мобилност е да се соберат различни целни групи кои се запознаени или заинтересирани за темата. Развивање мрежи и генерирање соработки.

Програмата за комбинирана мобилност на ARTcoWORKers се состои од аспекти за учење на далечина и виртуелен форум (Фејсбук) за подготовка на 5-дневна комбинирана обука во Унгарија/Печ.

Главните цели се:

- Соработка помеѓу 2-те целни групи (лица со попреченост, уметнички работници: не само уметници, туку и оние кои работат во областа на уметноста, а добредојдени се и уметниците со попреченост.)
- Зајакнување на личниот интерес на уметниците со попречености. Можности, искуства.

- Развој на одржливоста на проектот ARTcoWORKers: создавање заеднички бизнис помеѓу двете целни групи и создавање на меѓународна кооперативна мрежа.
- Споделување искуства од пилот обуката и претставата со театар на сенки, како и користење на платформата ARTcoWORKers.

Во пракса се случува четири онлајн состаноци со околу 2 до 4 учесници од секој партнер при подготовката на 5-дневната обука во Печ. Како што заинтересираните се приклучуваат на состаноците, така форумот стануваше повозбудлив. Разговаравме за темите, додека постовите ја раздвижува групата на Фејсбук, полни со примери, идеи, куриозитети од сите земји.

Како заврши? Не е готово, всушност, тукушто почнува!

За време на петдневната обука и завршната конференција во Унгарија/Печ на крајот на март, Фејсбук групата стана еден вид простор на заедницата. Оттогаш сите ги споделуваат своите искуства, фотографии, линкови...

Од првичните неколку учесници, групата сега има 27 меѓународни членови. Виртуелната соработка стана вистинска заедница, која ќе продолжи, се надеваме и со реализирани соработки.

Форумот ќе биде отворен и по завршувањето на проектот, секој може да се приклучи доколку ве интересираат можностите за поврзување на уметноста и попреченоста, неистражените области, новите бизнис идеи! Линк до групата: [ARTcoWORKers virtual forum | Facebook](#)

6.3 Родот и стратегијата за пристапност

Уметноста и попреченостите? Во проектот ARTcoWORKers, уметниците и лицата со попреченост треба да дејствуваат заедно. Иако пристапноста и родот не се главниот фокус на проектот, прашањата се природно вклучени. Постојат многу начини да се обезбеди помош за луѓето со најразлични потреби и не се сите лесни за комбинирање. Најважното прашање е да се задржи отворен ум и да се бараат решенија заедно со засегнатите лица. Тие се експерти во својата ситуација и секој од нив точно знае што му треба за да ја подобри својата околина или да добие пристап до нешто.

<https://vsbi.eu/>
info@vsbi-online.de
<https://www.facebook.com/vsbi.merseburg/>

<http://www.peoplefirst.hu/>
info@peoplefirst.hu
<https://www.facebook.com/PeopleFirstHun/>

<https://kopfhandundfuss.de>
info@kopfhandundfuss.de
<https://www.facebook.com/KOPFHANDundFUSS>

<https://www.vitalped.com/>
vitalped.edu@gmail.com
<https://www.facebook.com/vitalped2018/>

<http://www.shadowsandclouds.org/>
shadowsandclouds.theater@gmail.com
<https://www.facebook.com/senkioblaci/>

Главниот апликант и координатор на проектот е Verein zur sozialen und beruflichen Integration e.V., VSBI (Германија). VSBI е основана во 2005 година за да ги поддржи лицата со попреченост во обезбедувањето на нивниот самоопределен живот, вклученост и учество во работниот живот и општеството. За таа цел, VSBI нуди советување и поддршка за пристап до личниот буџет и лична помош. VSBI е вклучен и во различни европски стратешки партнерства Еразмус+ во областа на инклузијата. На овој начин здружението има за цел да промовира вмрежување и соработка во областа на инклузијата на европско ниво како и да ја зајакне вклученоста на лицата со попреченост во сите области на општеството.

People First HU, Унгарско Централно здружение за социјално прифаќање помага и го поддржува независното живеење и самозастапувањето на лицата со посебни потреби на секое ниво, како што се самостојно живеење, квалификација, работа, слободно време, лобирање, туризам. Пристапноста е потеклото на сите наши активности, и физички и во умот. За нас е од суштинско значење да ја промовираме социјалната вклученост преку различни активности за сензибилизација. Нашата целна група е првенствено застапеност на лицата со попреченост, но во пристапноста имаме многу широка целна група во партнерството: стари лица, семејства со мали деца, привремено повредени лица, дури и луѓе со куфери.

KOPF, HAND + FUSS (KHuF) активно спроведува кампањи за секој што е различен да биде прифатен и ценет од општеството, како и да овозможи активно учество и придонес – инклузија. Со други зборови, луѓето со или без попреченост или хендикеп да се разбираат, почитуваат и поддржуваат едни со други. Образованието е клучен фактор за успех на концептот на инклузија. Ова е причината зошто KHuF ги фокусира своите напори на развој и имплементација на проекти за интеграција и понатамошно образование во нивната потрага по инклузија, конкретно насочени кон лицата со посебни потреби и хендикепирани лица. KHuF гледа да овозможи еднакво учество за сите преку употреба на нови медиуми. Различни апликации, платформи за учење и софтвер.

Vitalped е образовна организација со седиште во Холандија, основана од Ивет Митиок-Палфалви. Целта на организацијата е да обезбеди и поддржи радосно учење за сите возрастни групи. Нуди услуги од областа на образованието и педагогијата за деца, како и за возрастни, особено за родители и наставници. Изградена е на комплексен пристап и обезбедува офлајн и онлајн консултации, индивидуални и групни сесии, конференции. Овие активности опфаќаат учење и наставни методи, развој на компетенции, развој на наставни програми и совети за родителство. Сесијата за терапевтско движење Vitalped им помага на децата со потешкотии во учењето, но го поддржува и развојот на детето со когнитивни задачи.

Театар Сенки и облаци со седиште во Скопје, С. Македонија е пионер со сенки повеќе од 15 години. Нашата работа главно е фокусирана на промоција на театарот на сенки како уметничка форма и употребата на театарот на сенки како креативна и уникатна едукативна алатка за општествено-ангажирани теми. Водиме независен театарски простор во срцето на Дебар маало, кој работи како културен центар со публика од 30 луѓе. Имаме задоволство да бидеме домаќини на различни културни настани - промоции на книги, џем сесии, монодрами, пантомима, куклени претстави, работилници, танц, изложби на фотографии, поп-ап продавници и го понудивме нашиот простор на независните културни работници преку програми за уметнички престој.

Co-funded by the
Erasmus+ Programme
of the European Union

**Програма: Еразмус+ КА2 Соработка за
иновација и размена на добри практики
КА227 Партнерства за креативност**

Времетраење: 01.04.2021 – 31.03.2023

**Носител: Nationale Agentur Bildung für Europa
beim Bundesinstitut für Berufsbildung,
Germany**

**Договор бр.: КА227-3Е79С94F Координатор:
Verein zur sozialen und beruflichen Integration
e.V., Merseburg, Germany.**

artcoworkers.eu

The sole responsibility of this publication lies with the author. The European Union is not responsible for any use that may be made of the information contained therein.

Creative Commons Copyright, 2021, Attribution-ShareAlike 4.0 International Licence, BY-SA. You are free to share, and adapt this material under the terms of the authors' Creative Commons Licence.